

ปณิธาน อนุรักษ์

จูลสารเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

ฉบับที่ 44 เดือนมกราคม 2560

จากใจบรรณาธิการ **ภูมิวาริน** อนุรักษ์

บทบรรณาธิการ

ในปี 2559 ที่ผ่านมา สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ในฐานะหน่วยงานกลางในการดำเนินงานสนองพระราชดำริ ด้านการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก ได้มีการจัดประชุมคณะอนุกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และประชุมคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมทั้งคณะทำงานจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2560 – 2564) ได้มีการประชุมหลายครั้งเพื่อจัดทำแผนแม่บท ฉบับที่ 6 ซึ่งได้ดำเนินการแล้วเสร็จ พร้อมมีการสัมมนาชี้แจงแผนแม่บท ฉบับที่ 6 เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน เกษตรกรและประชาชน ให้ทราบรายละเอียดและเพื่อผลักดันให้ทุกภาคส่วนเข้าร่วมดำเนินการนำแผนแม่บท ฉบับที่ 6 ไปสู่การปฏิบัติต่อไป

สำหรับภูมิวารินอนุรักษ์ฉบับนี้ขอเสนอ โครงการ “รณรงค์ปลูกหญ้าแฝก เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสสมหามงคลเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 70 ปี 9 มิถุนายน 2559” โครงการบริหารจัดการเครือข่ายหมอดินอาสาแบบมีส่วนร่วมเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก โดย กรมพัฒนาที่ดินและโครงการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกบนพื้นที่ต้นน้ำโดยชุมชนมีส่วนร่วม (ภายใต้โครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ) โดย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ร่วมส่งงานวิจัย ข่าวสาร หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานหญ้าแฝก ลงในจุลสาร ภูมิวารินอนุรักษ์ ฉบับนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จุลสาร ภูมิวารินอนุรักษ์ ฉบับนี้ จะเป็นอีกหนึ่งสื่อกลางในการเผยแพร่งานโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ไปสู่เกษตรกรและประชาชนอย่างแท้จริง

ภูมิวาริน อนุรักษ์

สารบัญ / CONTENTS

4

โครงการ “รณรงค์ปลูกหญ้าแฝก เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสมหามงคลเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 70 ปี 9 มิถุนายน 2559” โดย กรมพัฒนาที่ดิน

12

โครงการบริหารจัดการเครือข่ายหมอดินอาสาแบบมีส่วนร่วมเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก โดย กรมพัฒนาที่ดิน

15

โครงการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกบนพื้นที่ต้นน้ำโดยชุมชนมีส่วนร่วม (ภายใต้โครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ) โดย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

24

การประชุมคณะอนุกรรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผลโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 1 /2559

26

การประชุมคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 2 /2559

29

การสัมมนาเชิงปฏิบัติการชี้แจงแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2560 - 2564)

โครงการ “รณรงค์ปลูกหญ้าแฝก เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสมหามงคลเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 70 ปี 9 มิถุนายน 2559”

โดย กรมพัฒนาที่ดิน
รวบรวมโดย กลุ่มวิจัยและพัฒนาการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกในการจัดการดิน
กองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน

เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 70 ปี 9 มิถุนายน 2559 นับเป็นโอกาสสมถวิลอีกวาระหนึ่งที่ประชาชนชาวไทย ได้ร่วมกันแสดงออกถึงความจงรักภักดี และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

กรมพัฒนาที่ดินในฐานะหน่วยงานที่ดำเนินงานเพื่อสนองพระราชดำริด้านอนุรักษ์ดินและน้ำ จึงได้จัดทำ “โครงการรณรงค์ปลูกหญ้าแฝก เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสมหามงคลเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 70 ปี 9 มิถุนายน 2559” เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และน้อมนำวิธีปฏิบัติตามแนวทางพระราชดำริที่ทรงพระราชทาน นำมาใช้ในการจัดการทรัพยากรด้านดินและน้ำ และการฟื้นฟูปรับปรุงดิน ให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งมีหน่วยงานต่าง ๆ เกษตรกร และประชาชนทั่วไปได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมปลูกหญ้าแฝก โดยเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2559 ในพื้นที่ 76 จังหวัด

จากการดำเนินงานกิจกรรมโครงการรณรงค์ปลูกหญ้าแฝก เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเนื่องในโอกาสมหามงคลเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 70 ปี 9 มิถุนายน 2559 มีผลการดำเนินงานโดยสรุปดังนี้

- ▶ จำนวนกล้าหญ้าแฝกที่ดำเนินการปลูกทั้ง 76 จังหวัด มีกล้าหญ้าแฝกรวมทั้งสิ้น 70,303,000 กล้า
- ▶ พันธุ์หญ้าแฝกที่ปลูกในโครงการรณรงค์ปลูกหญ้าแฝกฯ ส่วนมากใช้หญ้าแฝกกลุ่ม ได้แก่ พันธุ์ศรีลังกา พันธุ์สงขลา 3 พันธุ์สุราษฎร์ธานี พันธุ์พระราชทาน และพันธุ์ใหม่ห้วยหวาย สำหรับหญ้าแฝกดอน ส่วนมากใช้พันธุ์ร้อยเอ็ด

▶ การใช้ประโยชน์หญ้าแฝก มีดังนี้

- 1) เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ จำนวน 66,294,000 กล้า คิดเป็นร้อยละ 94.30 ของหญ้าแฝกที่ปลูกในโครงการฯ ได้แก่
 - ปลูกบริเวณแหล่งน้ำ สระน้ำ บ่อน้ำ คลองส่งน้ำ จำนวน 59,485,900 กล้า
 - ปลูกในพื้นที่ลาดชัน คันคูรับน้ำขอบเขา จำนวน 5,496,400 กล้า
 - ปลูกบริเวณไหล่ถนน จำนวน 1,251,700 กล้า
 - ปลูกบริเวณคันนา จำนวน 60,000 กล้า
 - 2) เพื่อรักษาความชื้นในดิน จำนวน 1,246,000 กล้า คิดเป็นร้อยละ 1.77 ของหญ้าแฝกที่ปลูกในโครงการฯ ได้แก่
 - ปลูกเป็นแถวระหว่างไม้ผล ปลูกรอบไม้ผล จำนวน 704,000 กล้า
 - ปลูกบริเวณร่องแปลงผัก จำนวน 542,000 กล้า
 - 3) บริเวณแปลงปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติฯ 84 พรรษา มหาราชินี จำนวน 200,000 กล้า คิดเป็นร้อยละ 0.28 ของหญ้าแฝกที่ปลูกในโครงการฯ
 - 4) การใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ จำนวน 2,563,000 กล้า ร้อยละ 3.65 ของหญ้าแฝกที่ปลูกในโครงการฯ
- ▶ จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวนทั้งสิ้น 58,615 ราย ประกอบด้วย

เกษตรกร	จำนวน	18,725	ราย
ประชาชนทั่วไป	จำนวน	21,374	ราย
นักเรียน	จำนวน	12,329	ราย
นักศึกษา	จำนวน	708	ราย
เจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน	จำนวน	5,479	ราย

▶ กรมพัฒนาที่ดินมีหน่วยงานส่วนภูมิภาค แบ่งเป็นสำนักงานพัฒนาที่ดิน 12 แห่ง ดำเนินการปลูกหญ้าแฝก เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเนื่องในโอกาสมหามงคลเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ครบ 70 ปี 9 มิถุนายน 2559 (รายละเอียดดังตาราง) นอกจากนี้ได้จัดทำแผนที่แสดงการปลูกพันธุ์ และการใช้ประโยชน์ หญ้าแฝก ทั้ง 76 จังหวัด

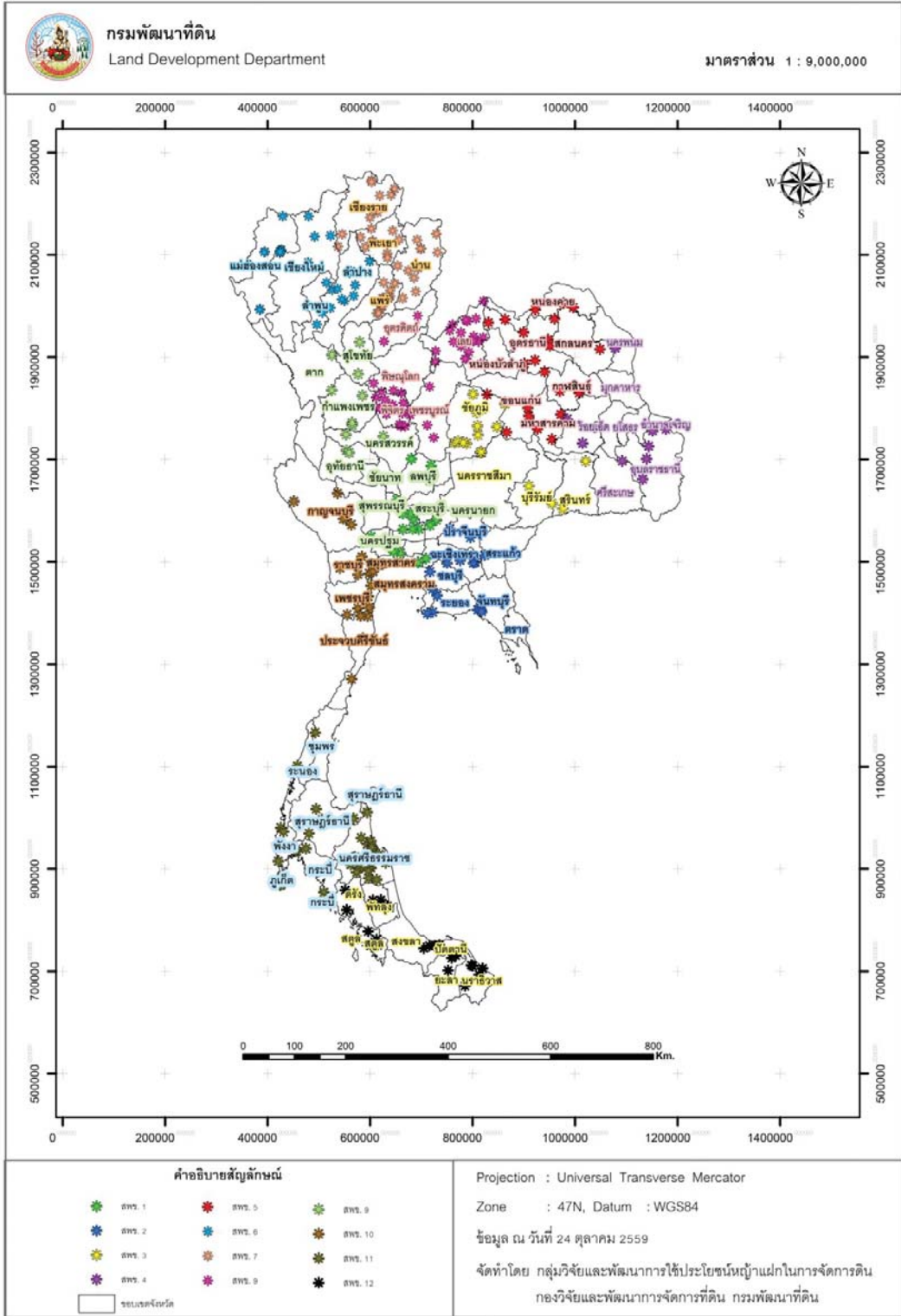
หน่วยงาน	พันธุ์	การใช้ประโยชน์ หญ้าแฝก	จำนวนกล้า	รวมจำนวนกล้า
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 1 มี สพด.กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี นครนายก สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี นครปฐม สมุทรปราการ สิงห์บุรี ลพบุรี ชัยนาท และอ่างทอง	ศรีลังกา สงขลา 3 สุราษฎร์ธานี	- บริเวณแหล่งน้ำ สระน้ำ บ่อน้ำ คลองส่งน้ำ - ไหล่ถนน - คันล้อมแปลงนา - ในพื้นที่ไม่ผล	5,375,000 320,000 60,000 250,000	6,005,000
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 2 มี สพด.ตราด ระยอง ฉะเชิงเทรา สระแก้ว จันทบุรี ชลบุรี ปราจีนบุรี และศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขา หินซ้อนอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ	สงขลา 3 สุราษฎร์ธานี	แหล่งน้ำ สระน้ำ บ่อน้ำ คลองส่งน้ำ และแนวร่องสวน		5,320,000
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 3 มี สพด. สุรินทร์ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ชัยภูมิ	สงขลา 3 สุราษฎร์ธานี	แหล่งน้ำ สระน้ำ บ่อน้ำ คลองส่งน้ำ		3,054,000
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 4 มี สพด.มุกดาหาร ยโสธร ศรีสะเกษ ร้อยเอ็ด นครพนม อุบลราชธานี และอำนาจเจริญ	สงขลา 3 ร้อยเอ็ด	แหล่งน้ำ สระน้ำ บ่อน้ำ คลองส่งน้ำ		5,287,000

หน่วยงาน	พันธุ์	การใช้ประโยชน์ หญ้าแฝก	จำนวนกล้า	รวมจำนวนกล้า
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5 มี สพด.ขอนแก่น หนองบัวลำภู หนองคาย สกลนคร อุดรธานี มหาสารคาม กาฬสินธุ์ และบึงกาฬ	สงขลา 3	แหล่งน้ำ สระน้ำ บ่อน้ำ คลองส่งน้ำ รอบบ่อ สูบน้ำสาธารณะ		7,222,000
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 6 มี สพด. เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน และโครงการหลวง	ศรีลังกา ใหม่ห้วยหวาย พระราชทาน	- บริเวณแหล่งน้ำ สระน้ำ บ่อน้ำ คลองส่งน้ำ - คันคูรับน้ำขอบเขา - ไหล่ถนน	5,075,400 3,426,400 150,000	8,651,800
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 7 มี สพด. แพร่ พะเยา เชียงราย และน่าน	ศรีลังกา	- แหล่งน้ำ สระน้ำ บ่อน้ำ คลองส่งน้ำ - บริเวณคันดิน - พื้นที่ลาดชัน - บริเวณร่องแปลงผัก	5,430,000 200,000 535,000 160,000	6,325,000
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 8 มี สพด. เพชรบูรณ์ พิจิตร เลย แม่ฮ่องสอน และอุดรดิตถ์	ศรีลังกา	- แหล่งน้ำ สระน้ำ บ่อน้ำ คลองส่งน้ำ - พื้นที่ลาดชัน - ไหล่ถนน	6,489,000 345,000 513,200	7,347,200
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 9 มี สพด. สุโขทัย นครสวรรค์ ตาก กำแพงเพชร และอุทัยธานี	ศรีลังกา สุราษฎร์ธานี สงขลา 3	- แหล่งน้ำ สระน้ำ บ่อน้ำ คลองส่งน้ำ - ขวางความลาดเท	3,671,000 420,000	4,091,000
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 10 มี สพด. กาญจนบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ราชบุรี สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และ 3 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ศึกษา วิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรม เขาชะงุ้มอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ ศูนย์ปฏิบัติการ โครงการจัดพัฒนาที่ดิน ตามพระราชประสงค์	สงขลา สุราษฎร์ธานี	- แหล่งน้ำ สระน้ำ บ่อน้ำ คลองส่งน้ำ - ไหล่ถนน - ร่องสวน - ปลุกบริเวณแปลงปลูกป่า เฉลิมพระเกียรติฯ 84 พรรษา มหाराชินี - อื่น ๆ	3,906,500 138,500 382,000 200,000 2,563,000	7,190,000

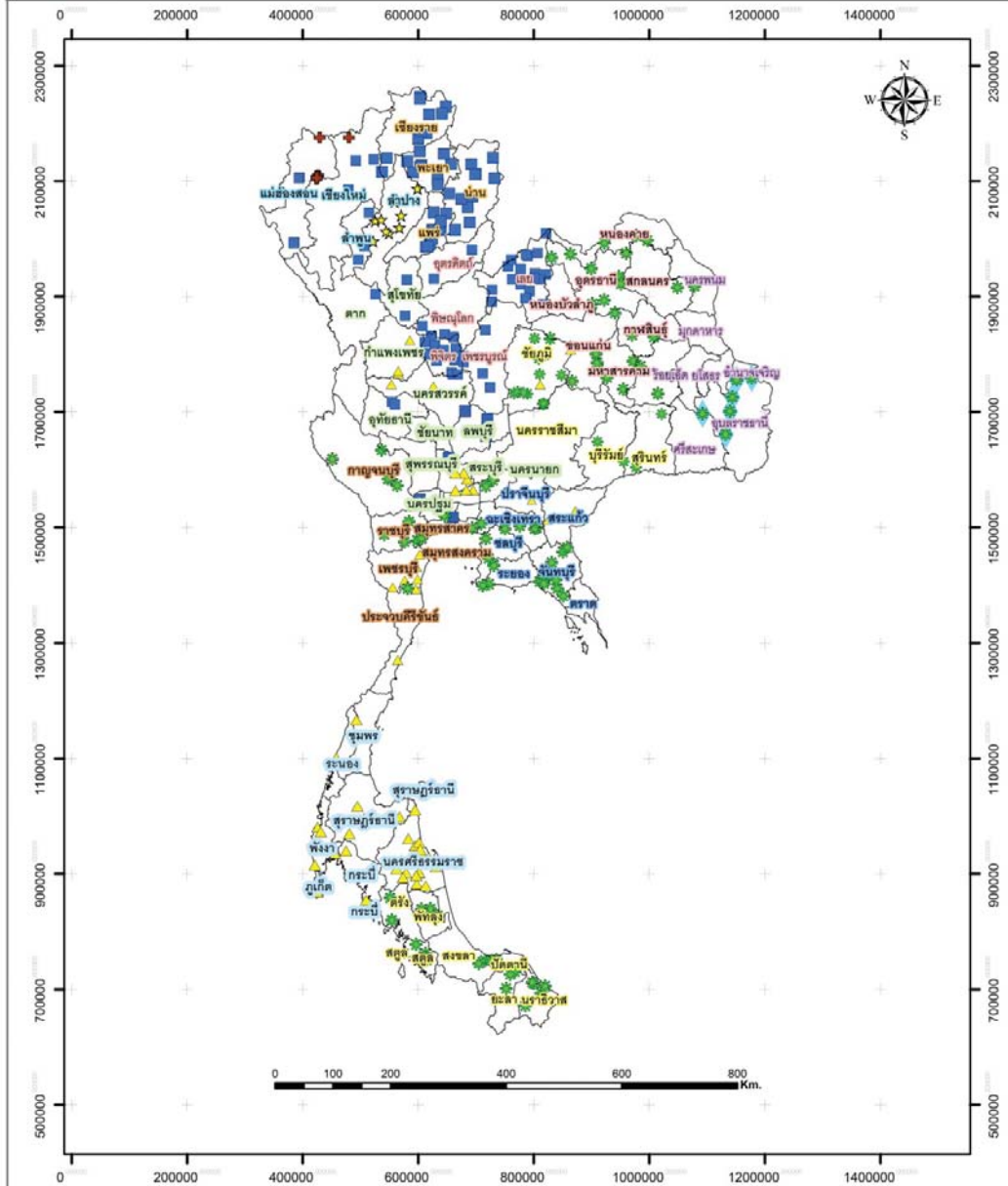
หน่วยงาน	พันธุ์	การใช้ประโยชน์ หญ้าแฝก	จำนวนกล้า	รวมจำนวนกล้า
(หนองพลับ-กสิัดหลวง) ศูนย์ปฏิบัติการจัดการที่ดิน ชัยพัฒนา-แม่ฟ้าหลวง				
<i>สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 11</i> มี สพด. สุราษฎร์ธานี ระนอง พังงา นครศรีธรรมราช ชุมพร กระบี่ และภูเก็ต	สุราษฎร์ธานี	- บริเวณแหล่งน้ำ สระน้ำ บ่อน้ำ คลองส่งน้ำ - พื้นที่ลาดชัน - ไหล่ถนน	3,800,000 570,000 30,000	4,400,000
<i>สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 12</i> มี สพด. สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา พัทลุง นราธิวาส ตรัง และศูนย์ศึกษาการพัฒนา พิบูลทองอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ	สงขลา 3	- น้ำ สระน้ำ บ่อน้ำ คลองส่งน้ำ - ไหล่ถนน - รักษาความชื้นในพื้นที่ ปลูกไม้ผล	4,856,000 100,000 454,000	5,410,000
			รวมทั้งสิ้น	70,303,000

กล่าวโดยสรุปแล้ว เกษตรกร ประชาชน นักเรียน นักศึกษา ในพื้นที่ ได้มีส่วนร่วมในการปลูกหญ้าแฝก เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในวาระมหามงคลยิ่งที่พระองค์ทรงครองราชย์ ครบ 70 ปี อันเป็นการสนองพระราชดำริที่พระองค์พระราชทานไว้ตั้งแต่วันที่ 22 มิถุนายน 2534 ถึงปัจจุบัน ในนามกรมพัฒนาที่ดิน ต้องขอขอบพระคุณพี่น้องเกษตรกร ประชาชน หน่วยงานทุกภาคส่วนที่ได้ร่วมมือร่วมใจน้อมนำ สืบสานพระราชดำริที่ได้ทรงพระราชทานไว้เป็นอย่างดี

แผนที่แสดงตำแหน่งการปลูกหญ้าแฝก
 โครงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
 เนื่องในโอกาสมหามงคลเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 70 ปี 9 มิถุนายน 2559
 สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 1-12 ในพื้นที่ 76 จังหวัด

คำอธิบายสัญลักษณ์

- ▲ หน่วยงานที่สุราษฎร์ธานี
- ★ หน่วยงานที่พระราชทาน
- ▲ หน่วยงานที่สงขลา
- ★ หน่วยงานที่ใหม่ห้วยทราย
- หน่วยงานที่ศรีสะเกษ
- เขตจังหวัด
- ◆ หน่วยงานที่สุโขทัย

Projection : Universal Transverse Mercator

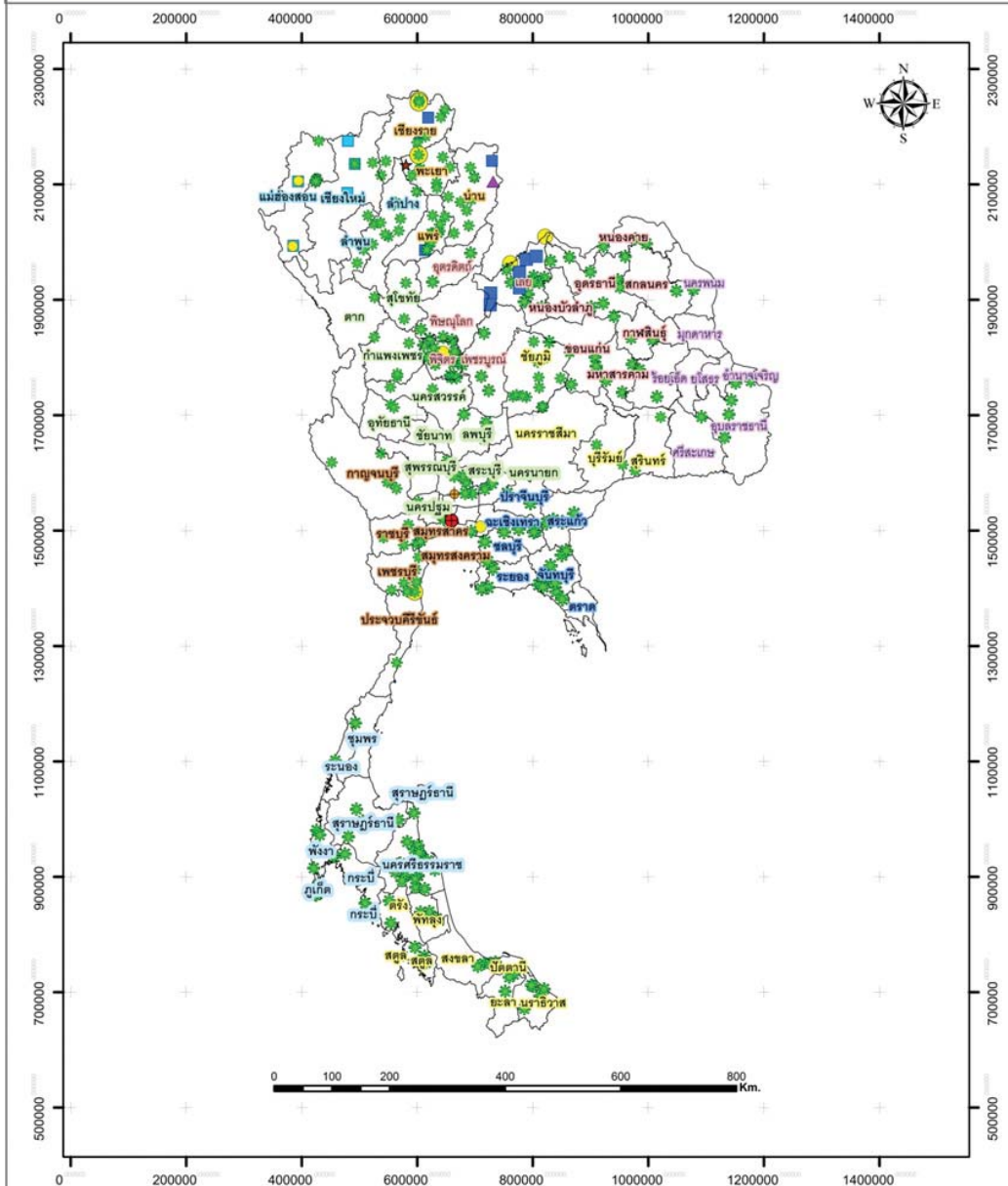
Zone : 47N, Datum : WGS84

ข้อมูล ณ วันที่ 24 ตุลาคม 2559

จัดทำโดย กลุ่มวิจัยและพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินในการจัดการดิน
กองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่ปลูก

ในโครงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
เนื่องในโอกาสมหามงคลเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 70 ปี 9 มิถุนายน 2559
พื้นที่ 76 จังหวัด

คำอธิบายสัญลักษณ์		Projection : Universal Transverse Mercator
	ปลูกในพื้นที่เดิมแปลงนา	Zone : 47N, Datum : WGS84
	ปลูกบนพื้นที่ปลูกพืช	ข้อมูล ณ วันที่ 24 ตุลาคม 2559
	ปลูกในพื้นที่แหล่งน้ำ	จัดทำโดย กลุ่มวิจัยและพัฒนาการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกในการจัดการดิน
	ปลูกในพื้นที่ชลประทาน	กองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน
	ปลูกในพื้นที่ลาดชัน	
	ปลูกในพื้นที่ร่อนดิน	
	ปลูกในพื้นที่บริเวณคันดิน	
	ปลูกในพื้นที่ลาดชัน	
	เขตเขตจังหวัด	

แผนที่แสดงตำแหน่งการใช้ประโยชน์หญ้าแฝก
ในโครงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
เนื่องในโอกาสมหามงคลเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 70 ปี 9 มิถุนายน 2559
พื้นที่ 76 จังหวัด

โครงการบริหารจัดการเครือข่ายหมอดินอาสาแบบมีส่วนร่วม เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก

โดย กรมพัฒนาที่ดิน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงตระหนักถึงปัญหาของการพังทลายของดิน โดยทรงศึกษาศักยภาพของหญ้าแฝก ซึ่งเป็นพืชที่มีคุณสมบัติพิเศษ ช่วยป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน เนื่องจากหญ้าแฝกมีระบบรากยาวและหนาแน่น เกาะยึดดินได้ดี แรกกอมากและหนาแน่นเป็นแนว กำแพงที่มีชีวิต หญ้าแฝกมีประโยชน์หลายด้าน ทำให้ดินร่วนซุย กักเก็บน้ำในดิน กอที่หนาแน่นช่วยชะลอความเร็วของน้ำ ลดการพังทลายของหน้าดิน ช่วยดักตะกอนดินและธาตุอาหารพืช ลดการสูญเสียธาตุอาหารพืช ตัดใบคลุมดินป้องกันวัชพืช และรักษาความชื้นในปุ๋ยหมัก ใบที่เหลือจากการคลุมดินนำมาทำวัสดุหมักหลังคั่ว และแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ สามารถสร้างรายได้เสริมให้แก่เกษตรกร

กรมพัฒนาที่ดิน เป็นหน่วยงานหนึ่งที่สนองพระราชดำริด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ซึ่งในแต่ละภาคมีปัญหาด้านการชะล้างพังทลายของดินที่แตกต่างกัน จำเป็นต้องอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อรักษาดินและน้ำ ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน **จังหวัดศรีสะเกษ** ประสบปัญหาดินเกิดการชะล้างพังทลายง่ายเมื่อมีฝนตกหนักหรือหน้าน้ำหลาก และขาดน้ำในช่วงแล้ง มีผลกระทบต่อเกษตรกรในพื้นที่ทำการเกษตร ต้องลงทุนสูงเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ย การรดน้ำพืชที่ปลูก นอกจากนั้น ถนน คลอง และแหล่งน้ำ สาธารณะเกิดปัญหาพังทลาย ตะกอนทับถม เกิดการตื้นเขินของแหล่งน้ำ ทำให้กักเก็บน้ำได้น้อย และต้องเสียงบประมาณขุดลอกคูคลอง กรมพัฒนาที่ดินได้ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยผ่านเครือข่ายหมอดินอาสาของนายสังคม น้อยสงวน ซึ่งมีประชาชน หน่วยงานในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนตำบล ชุมชน โรงเรียน ฯลฯ ในการประชาสัมพันธ์ ถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน เชิญชวนชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมกิจกรรมการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ นำหญ้าแฝกไปปลูกริมขอบถนน ป้องกันถนนพัง ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมปรับปรุงถนน และยึดเวลาในการซ่อมบำรุงถนนนอกจากนี้ **บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)** เห็นความมุ่งมั่นในการดำเนินงานของหมอดินอาสา นายสังคม น้อยสงวน จึงคัดเลือกเป็นเกษตรกรดีเด่นด้านการ

ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ (ปี 2555) ได้รับโล่พระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นรากหญ้าแฝกทองคำ เป็นขวัญและกำลังใจแก่บุคคลที่เห็นคุณประโยชน์หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ต่อมาหมอดินอาสา นายสังคมน้อยสงวน ได้เป็นกรรมการเครือข่ายอนุรักษ์แฝกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยในชุมชนรวมกลุ่มทำกิจกรรมการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก ทำหัตถกรรมจากใบหญ้าแฝก เพื่อให้คนในชุมชนมีรายได้เสริม ดังนั้น การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยมีหมอดินอาสา เกษตรกร ชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วม นอกจากเป็นการปฏิบัติงานสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชแล้ว ชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ ยังได้รับประโยชน์อีกมากมาย ทั้งด้านเศรษฐกิจ คือ ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตและเพิ่มรายได้ด้านสังคม คือ รวมกลุ่มทำให้เกิดความสามัคคีในชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อม ลดการเสื่อมโทรมของดิน ลดการทับถมของตะกอนดินในแหล่งน้ำ เป็นต้น

จากการทำงานแบบมีส่วนร่วมโดยมีเครือข่ายหมอดินอาสา ภาครัฐ และประชาชน ในพื้นที่ตำบลโสน อำเภอู่ซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ ทำให้กรมพัฒนาที่ดินได้รับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ระดับดี **ผลงาน : โครงการบริหารจัดการเครือข่ายหมอดินอาสาแบบมีส่วนร่วมเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก** พื้นที่ต้นแบบของหมอดินอาสา นายสังคมน้อยสงวน ตำบลโสน อำเภอู่ซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ เข้ารับรางวัลเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2559 ณ ห้องประชุมกองทัพเรือ กรุงเทพมหานคร โดยมี นายวิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธานฯ และมอบรางวัล

ซึ่งมีนายเข้มแข็ง ยุติธรรมดำรง รองอธิบดีกรมพัฒนาที่ดินด้านวิชาการ และนายสมโสมดี ดำเนินงาม ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน เป็นผู้แทนภาคราชการ ส่วนผู้แทนจากภาคประชาชนมี นายกิตติไชยนิมิตร ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินศรีสะเกษ และนายสังคมน้อยสงวน หมอดินอาสา เข้ารับรางวัลดังกล่าว

โครงการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกบนพื้นที่ต้นน้ำโดยชุมชนมีส่วนร่วม
(ภายใต้โครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ)

โดย พิภพพิชัย ธิติโรจนะวัฒน์ 1/
นายประเดิมชัย แสงคู่วงศ์ 2/

ในปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้ได้ถูกบุกรุกทำลายโดยเฉพาะพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่มีชุมชนอาศัยอยู่ มีปัญหาการใช้ที่ดินไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ มีการนำพื้นที่ไปใช้ในการเกษตรโดยมิได้คำนึงถึงหลักการอนุรักษ์ดินและน้ำส่งผลให้เกิดการชะล้างพังทลายของดินค่อนข้างสูง บางพื้นที่เกิดอุทกภัยและดินเลื่อนไหล มีความแห้งแล้งมากจากการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงตระหนักและมีความห่วงใยต่อพสกนิกรเป็นอย่างยิ่ง ทรงเล็งเห็นถึงสภาพปัญหา จึงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานแนวพระราชดำรินำหญ้าแฝกมาใช้ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ การป้องกันการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ต้นน้ำ การฟื้นฟูทรัพยากรดินและระบบนิเวศป่าไม้ การใช้เป็นแนวป้องกันไฟป่า การพัฒนาพันธุ์และขยายพันธุ์ให้เพียงพอต่อความต้องการ และการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกให้ชุมชน

สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้น้อมนำแนวพระราชดำริเกี่ยวกับหญ้าแฝกมากำหนดกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ป่าไม้ขึ้น โดยได้จัดตั้งศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้สำหรับใช้เป็นสถานที่รวบรวมกิจกรรมเกี่ยวกับหญ้าแฝกเพื่อการศึกษาดูงานแบบครบวงจร ให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาของผู้ที่เกี่ยวข้อง นักเรียน ตลอดจนส่งเสริมและรณรงค์ให้มีการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ต้นน้ำลำธารในอดีตที่ผ่านกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีแผนงานการรณรงค์ส่งเสริมและขยายผลให้ประชาชนปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ และมอบหมายให้ศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้และหน่วยงานในสังกัด กรมอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพและความพร้อมทั้งกำลังบุคลากรและพื้นที่ดำเนินการ ในการผลิตกล้าหญ้าแฝกพร้อมส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนที่ใช้พื้นที่ต้นน้ำลำธารเป็นที่อยู่อาศัยและทำการเกษตรปลูกหญ้าแฝกตามแนวพระราชดำริ ตลอดจนดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการสร้าง ความเข้าใจ และสร้างจิตสำนึกให้มีการใช้ประโยชน์จากการปลูกหญ้าแฝกให้กับชุมชนและเยาวชนในโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากตัวเมืองด้วย

ศูนย์สาธิตฯ ได้ให้ความรู้ผ่านการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน พร้อมทั้งสาธิตและส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร จนในปัจจุบันชุมชนมีความเข้าใจ และมีความต้องการนำหญ้าแฝกไปใช้ในพื้นที่ค่อนข้างมาก แต่ชุมชนไม่สามารถจัดหากล้าหญ้าแฝกในพื้นที่ใกล้เคียงได้ หากจะดำเนินการจะต้องไปขนย้ายจากพื้นที่อื่น ๆ มาปลูกหรือขอสนับสนุนจากหน่วยงานที่มีการแจกจ่ายกล้า ซึ่งอยู่ห่างไกลออกไป จะต้องมีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และขนย้ายค่อนข้างสูง กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เล็งเห็นว่าหากมอบให้ศูนย์สาธิตฯ และหน่วยจัดการต้นน้ำที่มีศักยภาพ ส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกในพื้นที่เหล่านี้ โดยการผลิตกล้าหญ้าแฝกและนำไปส่งเสริมปลูกในพื้นที่ พร้อมอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ จะทำให้ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมใช้หญ้าแฝกในชุมชนเป้าหมายเหล่านี้ได้อย่างแท้จริง และการสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชน นักเรียนในโรงเรียนซึ่งอยู่ในพื้นที่

-
- 1/ ผู้อำนวยการส่วนวิจัยต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
 - 2/ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านอนุรักษ์การฟื้นฟูและการจัดการต้นน้ำ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จึงได้ร่วมกับสำนักคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดำเนินการเพื่อสนองพระราชดำริดังกล่าว โดยจัดทำโครงการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ต้นน้ำโดยชุมชนมีส่วนร่วมขึ้น ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2551-2559 โดยมีวัตถุประสงค์ 1) ผลิตกล้าหญ้าแฝกเพื่อสนับสนุนให้ชุมชนปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน โดยเฉพาะในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร พื้นที่สาธารณประโยชน์ และพื้นที่เกษตรกรรม 2) รณรงค์และส่งเสริมให้ประชาชนเยาวชนในโรงเรียน มีการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำตามแนวพระราชดำริ และมีส่วนร่วมในการผลิตกล้าหญ้าแฝก 3) เพิ่มรายได้ให้ชุมชนจากการทำผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝก

หน่วยงานและพื้นที่ดำเนินการ

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้มอบหมายให้ศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ จำนวน 6 ศูนย์ และศูนย์สาขา 12 ศูนย์ ตลอดจนหน่วยงานในสังกัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร เช่น หน่วยอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ และหน่วยจัดการต้นน้ำสถานีวิจัยต้นน้ำ เป็นหน่วยงานหลักในการผลิตและขยายพันธุ์กล้าหญ้าแฝก กระจายให้ครอบคลุมตามพื้นที่ต้นน้ำ เช่น พื้นที่ทำกิน พื้นที่สาธารณประโยชน์ โรงเรียน วัดที่อยู่บริเวณใกล้เคียง โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

วิธีดำเนินการ

1. แต่งตั้งคณะทำงานการใช้หญ้าแฝกในพื้นที่ต้นน้ำลำธารโดยชุมชนมีส่วนร่วม พร้อมจัดประชุมคณะทำงานฯ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแนวทางและรูปแบบการดำเนินงานตลอดจนแนวทางการติดตามและประเมินผลโครงการ

2. มอบหมายให้ศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ 6 ศูนย์ ศูนย์สาขา 12 ศูนย์ หน่วยอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ และหน่วยจัดการต้นน้ำที่มีศักยภาพในพื้นที่ต้นน้ำที่เสี่ยงต่อการชะล้างพังทลายของดิน เป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการปฏิบัติในพื้นที่

3. การขยายพันธุ์และผลิตกล้าหญ้าแฝกเพื่อแจกจ่าย โดยการมอบหมายให้หน่วยงานในพื้นที่จัดทำแปลงเพาะชำกล้าหญ้าแฝกพร้อมขยายพันธุ์ในพื้นที่ของหน่วยงานฯ และพื้นที่บริเวณใกล้เคียงกับชุมชนเป้าหมาย เช่น โรงเรียน วัด หน่วยราชการ เป็นต้น

3.1) ดำเนินการขยายพันธุ์กล้าหญ้าแฝกกระจายไปตามแปลงเพาะชำกล้าหญ้าแฝกของหน่วยงานฯ และแปลงเพาะชำในพื้นที่ชุมชนเป้าหมาย โดยผลิตกล้าเป็นกล้าสูง ทั้งนี้เพื่อให้ได้กล้าหญ้าแฝกที่แข็งแรงสมบูรณ์ และทนทานต่อการขนย้าย ซึ่งในขั้นตอนนี้ได้มีการส่งเสริมให้ชุมชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการเพาะชำกล้าหญ้าแฝก ตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตกล้าหญ้าแฝก โดยจัดให้มีแปลงเพาะชำในพื้นที่เป้าหมาย และมีการจ้างแรงงานในท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการผลิตกล้าและดูแลบำรุงรักษาจนกล้าหญ้าแฝกแข็งแรง ทั้งนี้ใช้พันธุ์หญ้าแฝกที่เหมาะสมกับพื้นที่ (พันธุ์ที่ศูนย์สาธิตฯ ได้ศึกษาวิจัยไว้) และเพาะชำในถุงเพาะพร้อม บำรุงรักษาดูแลอย่างสม่ำเสมอ จนกล้าหญ้าแฝกมีการเจริญเติบโตเพียงพอที่จะแจกจ่ายให้กับชุมชนพื้นที่เป้าหมายได้

3.2) ให้มีการจัดทำป้ายโครงการบริเวณแปลงเพาะชำกล้าหญ้าแฝกทุกแปลง โดยระบุชื่อโครงการ หน่วยงานดำเนินงานและหน่วยงานสนับสนุนงบประมาณ และป้ายแจกจ่ายกล้าหญ้าแฝกในที่สาธารณะ เช่น ริมถนน สีแยกไฟแดง ฯลฯ

3.3) เมื่อกล้าแฝกมีความแข็งแรง พร้อมทั้งจะแจกจ่ายได้ ทางหน่วยงานได้ให้การสนับสนุนในปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นและเกี่ยวข้องในบางพื้นที่ เช่น การสนับสนุนในเรื่องการขนส่งกล้าหญ้าแฝก และแรงงาน เนื่องจากในพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร การส่งเสริมให้ชุมชนนำกล้าหญ้าแฝกไปปลูกในพื้นที่เกษตรกรรมที่มีความลาดชัน ชุมชนส่วนใหญ่

มีฐานะค่อนข้างยากจน ไม่มียานพาหนะและค่าใช้จ่าย สำหรับการจ้างรถขนส่งหญ้าแฝก ดังนั้น จึงต้องให้บริการ นำกล้าหญ้าแฝกไปส่งให้ในพื้นที่โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย และในช่วงฤดูการปลูกซึ่งเป็นฤดูฝน เกษตรกรบางราย ไม่มีแรงงานที่จะดำเนินการ จึงมีความจำเป็นที่จะต้อง สนับสนุนแรงงานเข้าไปร่วมในการปลูกด้วยเช่นกัน

3.4) การแจกจ่ายกล้าหญ้าแฝก ให้เจ้าหน้าที่ ของหน่วยงานฯ จัดทำข้อมูลทะเบียนควบคุมการแจกจ่าย กล้าหญ้าแฝก บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่ปลูก พร้อมจุดพิกัดในแผนที่ทุกแห่งที่ชุมชนขอรับการสนับสนุน กล้าหญ้าแฝกไปปลูก พร้อมสรุปรายงานเกี่ยวกับพื้นที่ ที่ปลูกทุกราย

4. การรณรงค์และส่งเสริมหญ้าแฝกให้ชุมชน เยาวชน และให้ความรู้เกี่ยวกับหญ้าแฝก

4.1) ผลิตสื่อความรู้ และสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการฝึกอบรมให้ความรู้ และแจกจ่ายให้ชุมชนในพื้นที่ โดยผลิตในรูปแบบของหนังสือ แผ่นพับ ไปสเตอร์ วิดีทัศน์

4.2) จัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหญ้าแฝก หลักสูตร การพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกเพื่อการ อนุรักษ์ดินและน้ำ โดยองค์กรชุมชนมีส่วนร่วม ให้กับ หน่วยงาน/ชุมชนที่ขอรับการสนับสนุนหญ้าแฝกหรือผู้สนใจ มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์หญ้าแฝก การผลิตกล้า และการปลูก ตลอดจนการดูแลรักษา โดยให้ความรู้ทั้งภาค บรรยายและการฝึกปฏิบัติ นอกจากนี้ยังมีการจัดอบรม การทำผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝก เพื่อเสริมรายได้ให้กับ ชุมชน โดยได้รับความร่วมมือจากบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ด้านวัสดุ อุปกรณ์ ในการอบรม และวิทยากร มาช่วยในการฝึกอบรม

4.3) จัดกิจกรรมการปลูกหญ้าแฝกในวันสำคัญ ต่าง ๆ โดยเชิญชวนชุมชนในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ร่วมกันปลูกต้นไม้ และหญ้าแฝกในบริเวณพื้นที่จัดกิจกรรมดังกล่าว

4.4) ประชาสัมพันธ์ และให้ความรู้แก่ชุมชน/ หน่วยงานในพื้นที่ หน่วยงานปฏิบัติ ได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ ของศูนย์สาธิตฯ ที่มีความรู้ ความสามารถในด้านการใช้ หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ เข้าไปดำเนินการ ส่งเสริมโดยให้ความรู้ ความเข้าใจให้ทราบถึงประโยชน์ ของหญ้าแฝกเสียก่อน โดยยึดหลัก “ปลูกหญ้าแฝกในใจ คนให้ได้ก่อนที่นำไปปลูกในพื้นที่” เนื่องจากการปลูก หญ้าแฝกในระยะแรก ๆ อาจจะยังไม่เห็นประโยชน์ โดยทันที พร้อมสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้น สนับสนุนให้ชุมชน มีการเข้าร่วมรณรงค์การใช้หญ้าแฝกกับชุมชนในพื้นที่ ใกล้เคียงควบคู่กันไป เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม

4.5) สนับสนุนให้ชุมชน เยาวชน ในพื้นที่ต้นน้ำ เข้าศึกษาดูงานสาธิตการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกในรูปแบบ ต่าง ๆ ภายในศูนย์สาธิตฯ รวมทั้งการจัดทำแปลงสาธิต หญ้าแฝกในพื้นที่ชุมชนต้นน้ำ เพื่อเป็นรูปแบบและแนวทาง ในการนำไปปลูกต่อไป

4.6) สร้างจิตสำนึก และแรงจูงใจ โดยจัดกิจกรรม เกี่ยวกับหญ้าแฝกในพื้นที่ชุมชนในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ นอกจากนี้ยังร่วมจัดหลักสูตรการเรียน การสอน พร้อมกิจกรรมเกี่ยวกับหญ้าแฝกในโรงเรียน ควบคู่กันไปด้วย

4.7) สร้างเครือข่ายพันธมิตรหญ้าแฝกในองค์กร เอกชน ผู้นำชุมชน ครู และนักเรียน โดยให้เข้าร่วมโครงการ เพื่อเป็นผู้นำในการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้เห็น ประโยชน์หญ้าแฝกรุ่นต่อไป สร้างชุมชนให้เป็นตัวแทน ในการเป็นศูนย์แจกจ่ายหญ้าแฝกในพื้นที่ ให้มีการชักชวน แนะนำ ให้ชุมชนพื้นที่ใกล้เคียง ร่วมปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ ทำกินของตนเอง

5. ในการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก เจ้าหน้าที่ ทั้งหน่วยงานสนามและคณะทำงานที่ได้รับการแต่งตั้ง ได้ดำเนินการออกให้คำแนะนำและตรวจติดตามในพื้นที่ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องในการปลูก อัตราการรอดตาย ของกล้าหญ้าแฝก แนะนำวิธีปลูกที่ถูกต้องและการปลูก

เสริมในพื้นที่ พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับราษฎรในพื้นที่เกี่ยวกับการปลูกหญ้าแฝก ปัจจัยที่สนใจเข้าร่วมการปลูกหญ้าแฝก ผลประโยชน์ที่ได้รับ ปัญหาและอุปสรรคที่ได้พบ เพื่อรวบรวมข้อมูลนำไปประเมินและวิเคราะห์ผลลัพธ์ (output) ผลสำเร็จ (Outcome) ปัจจัยที่ทำให้เกิดผลสำเร็จในงานด้านส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินการต่อไป

6. หน่วยงานจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงาน โดยรายงานตามแบบฟอร์มการรายงานผลการดำเนินงานในระบบบริหารและติดตามโครงการปลูกหญ้าแฝก (Vetiver Grass Tracking : VGT) ซึ่งกรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานหลักในการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่ดำเนินโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก แล้วนำมาบันทึกข้อมูลเข้าสู่โปรแกรมระบบบริหารและติดตามโครงการปลูกหญ้าแฝกเพื่อแสดงพื้นที่ปลูกหญ้าแฝกในรูปแบบของแผนที่พร้อมทั้งแสดงค่าพิกัด และฐานข้อมูลของการปลูกหญ้าแฝกในรูปแบบของตารางและรูปภาพทำให้สะดวกในการติดตามผลการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังได้มอบหมายให้หน่วยปฏิบัติรายงานผลการดำเนินงานเป็นรูปเล่มเพื่อรายงานไปยังคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อทราบเมื่อสิ้นสุดงบประมาณ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ชุมชนได้รับกล้าแฝกกลุ่มพันธุ์ที่เหมาะสมไปใช้ปลูกในพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร
2. ลดปัญหาการขาดแคลนกล้าหญ้าแฝกที่ชุมชนโรงเรียน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นนำไปปลูกในพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่เสี่ยงต่อการเกิดการชะล้างพังทลาย

ของหน้าดิน และลดค่าใช้จ่ายในการขนย้ายกล้าหญ้าแฝกของชุมชนในพื้นที่ห่างไกล และการคมนาคมไม่สะดวก

3. ชุมชนได้รับความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับประโยชน์ของหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ จากการร่วมกิจกรรม และการฝึกอบรมหญ้าแฝก
4. ชุมชนมีรายได้เสริมจากการทำผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝก
5. มีเครือข่ายหญ้าแฝกบนพื้นที่ต้นน้ำ

ผลการดำเนินงาน

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 จนถึงปี พ.ศ. 2559 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ภายใต้โครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดำเนินการส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำบนพื้นที่ต้นน้ำโดยชุมชนมีส่วนร่วม โดยผลิตกล้าหญ้าแฝกแจกจ่าย เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนปลูกหญ้าแฝกบนพื้นที่ทำกิน พื้นที่สาธารณะที่เสี่ยงต่อการเกิดการชะล้างพังทลายในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำตามแนวพระราชดำริ โดยส่งเสริมในชุมชนที่อาศัยบนพื้นที่ต้นน้ำ ศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้และศูนย์สาขา

ทั้ง 18 แห่ง และหน่วยงานในสังกัดที่มีศักยภาพ ดำเนินการผลิตกล้าหญ้าแฝกแจกจ่ายให้กับชุมชน ที่กระจายอยู่ทุกภูมิภาคในประเทศไทย โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) อย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2551-2559 เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 78,375,000 บาท เพื่อผลิตกล้าหญ้าแฝกนำไปส่งเสริมชุมชนจำนวนทั้งสิ้น 47,500,000 กล้า มีชุมชนที่ได้รับการส่งเสริม 1,098 ชุมชน โรงเรียน 67 โรงเรียน และ วัด 50 แห่ง ซึ่งกล้าแฝก ที่นำไปส่งเสริมเป็นกลุ่มพันธุ์ที่ได้ศึกษาวิจัยมาแล้วว่ามีความเหมาะสมกับพื้นที่ที่นำไปปลูกเพื่อการป้องกันการชะล้างพังทลาย ช่วยลดปัญหาการขาดแคลนกล้าหญ้าแฝกในชุมชนที่อาศัยในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร และลดค่าใช้จ่ายในการขนย้ายกล้าหญ้าแฝกของชุมชนในพื้นที่ห่างไกล และการคมนาคมไม่สะดวก เพราะมีการผลิตกล้าหญ้าแฝกเองในพื้นที่ชุมชน

กล้วย้าแพกที่ผลิตเพื่อส่งเสริมชุมชนในการปลูกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ตั้งแต่ปี 2551 - 2559

ปีงบประมาณ	ผลิตกล้วย้าแพก (กล้วย้า)	หน่วยงานผลิตกล้วย้า (หน่วยงาน)	ชุมชนที่ได้รับการส่งเสริม (ชุมชน/โรงเรียน/วัด)	งบประมาณ (บาท)
2551	5,000,000	5	100 ชุมชน 5 โรงเรียน 5 วัด	8,250,000
2552	3,000,000	6	50 ชุมชน 6 โรงเรียน 6 วัด	4,950,000
2553	2,500,000	12	50 ชุมชน 6 โรงเรียน 5 วัด	4,125,000
2554	4,000,000	20	172 ชุมชน 7 โรงเรียน 1 วัด	6,600,000
2555	5,000,000	15	155 ชุมชน 9 โรงเรียน 2 วัด	8,250,000
2556	8,000,000	38	128 ชุมชน 8 โรงเรียน 5 วัด	13,200,000
2557	4,000,000	24	85 ชุมชน 9 โรงเรียน 5 วัด	6,600,000
2558	8,000,000	24	136 ชุมชน 9 โรงเรียน 14 วัด	13,200,000
2559	8,000,000	34	222 ชุมชน 8 โรงเรียน 7 วัด	13,200,000
รวม 9 ปี	47,500,000	178	1,098 ชุมชน 67 โรงเรียน 50 วัด	78,375,000

การดำเนินการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์กล้วย้าแพกแก่ชุมชน เยาวชน ในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ได้จัดการอบรมให้ความรู้ทั้งการบรรยาย และการปฏิบัติ ไปทั้งสิ้น 122 รุ่น มีผู้เข้ารับการฝึกอบรม 6,100 คน ในหลักสูตร “การพัฒนาและรณรงค์การใช้กล้วย้าแพกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยองค์กรชุมชนมีส่วนร่วม” ซึ่งผู้ที่ผ่านการอบรมได้รับความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับ

ประโยชน์ของกล้วย้าแพกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ และสามารถผลิตกล้วย้าแพก ปลูกและดูแลรักษาได้อย่าง ถูกหลักวิชาการ นอกจากนี้ชุมชนยังมีรายได้เสริม จากการนำใบกล้วย้าแพกไปทำผลิตภัณฑ์กล้วย้าแพก ที่ได้รับการอบรมจากโครงการฯ ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้มีการปลูกกล้วย้าแพกมากขึ้น

การอบรมเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์กล้วย้าแพกและการกำจัดก้นกบ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 - 2559

ปีงบประมาณ	จำนวนอบรมกล้วย้าแพก (รุ่น/ครั้ง)	จำนวนอบรมกล้วย้าแพก (คน)	งบประมาณ (บาท)
2551	10	500	600,000
2552	10	500	600,000
2553	12	600	700,000
2554	12	600	720,000
2555	12	600	720,000
2556	12	600	720,000
2557	14	700	840,000
2558	18	900	1,080,000
2559	22	1,100	1,320,000
รวม 9 ปี	122	6,100	7,300,000

นอกจากนี้กรมอุทยานแห่งชาติฯ ยังสนับสนุนให้ชุมชนเยาวชนในพื้นที่ต้นน้ำเข้าร่วมกิจกรรมการปลูกหญ้าแฝกในโรงเรียน ในวันสำคัญต่าง ๆ ได้มีการจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานระดับท้องถิ่น วัด โรงเรียน ทหาร มีการประกวดการเขียนเรียงความ และวาดภาพเกี่ยวกับหญ้าแฝกในการจัดกิจกรรมทำให้ชุมชนบนพื้นที่ต้นน้ำได้รับความรู้เกี่ยวกับหญ้าแฝกและการปลูกหญ้าแฝกเป็นอย่างดี ตัวอย่างการจัดกิจกรรม เช่น

- จัดงานปลูกหญ้าแฝกร่วมกับวัดและชุมชน บ้านกงลม จัดงานโครงการสนับสนุนและรณรงค์การปลูกหญ้าแฝกวันแม่ถวายแด่วันพ่อ ณ วัดกงลม อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2553

- จัดงานปลูกหญ้าแฝกร่วมกับชุมชน ณ วัดพระธาตุแสนไห อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2554

- จัดงานปลูกหญ้าแฝกร่วมกับชุมชน ณ วัดพระธาตุจอมพริก อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2554

- จัดงานส่งเสริมและสาธิตการปลูกหญ้าแฝก โดยชุมชนมีส่วนร่วม เนื่องในวโรกาส 12 สิงหาคม 2556 ณ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ จัดเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2556

- จัดงานปลูกหญ้าแฝกร่วมกับชุมชน “เทิดไท้องค์ราชัน และมหาราชินี มหัตศรยุทธหญ้าแฝก กำแพงมีชีวิต” ณ วัดดอยธรรมสถิต อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2557

- จัดงานปลูกหญ้าแฝกเฉลิมพระเกียรติเทิดไท้องค์ราชินี ครบรอบ 83 พรรษา เนื่องในวโรกาสวันแม่แห่งชาติ วันที่ 12 สิงหาคม 2559 ณ บริเวณพื้นที่ขุดลอกห้วยสามสบ บ้านกิตตินันท์ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

- จัดกิจกรรม ปลูกแฝก ปลูกป่า สร้างฝาย เจริญรอยตามแนวพระราชดำริ ในวันที่ 23 สิงหาคม 2559 ณ อ่างเก็บน้ำห้วยดีหมี บ้านชัยสถาน ตำบลมะลิกา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่

จากผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกบนพื้นที่ต้นน้ำโดยชุมชนมีส่วนร่วม พบว่ามีปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

1. กล้าหญ้าแฝกมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในบางพื้นที่ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมให้ประชาชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น ทำให้ประชาชนมีความรู้และต้องการใช้กล้าหญ้าแฝกมากขึ้นตามไปด้วย แม้ว่าหน่วยงานมีการผลิตกล้าหญ้าแฝกสำรองไว้แล้วก็ตาม

2. ในการผลิตกล้าหญ้าแฝกเพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริมนั้น พบว่าในบางพื้นที่ต้องใช้ต้นทุนค่อนข้างสูงในการขนย้ายโดยเฉพาะพื้นที่ในถิ่นทุรกันดาร อีกทั้งหน่วยงานภาคสนามบางแห่งมียานพาหนะขนส่งไม่เพียงพอ

3. ประชาชนในบางพื้นที่ยังไม่เข้าใจถึงการให้ประโยชน์จากหญ้าแฝกได้ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะการดูแลรักษาที่ถูกหลักวิชาการหลังจากที่ปลูกไปแล้ว ทำให้กล้าหญ้าแฝกที่ปลูกมีอัตราการรอดน้อย นอกจากนี้บางส่วนยังมีความเข้าใจผิดในเรื่องของการปลูกหญ้าแฝกเพื่อสร้างรายได้ให้กับตน

4. ประชาชนในบางพื้นที่โดยเฉพาะเกษตรกรที่มีความรู้ความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก ไม่ได้มีการนำไปใช้ในการปฏิบัติอย่างจริงจังเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจ เช่น เกษตรกรมีความยากจน จึงต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการเพาะปลูกเพื่อสร้างรายได้อย่างเร่งด่วนมากกว่าที่จะรอการเห็นผลจากการใช้ประโยชน์ของหญ้าแฝกที่ปลูกในพื้นที่ของตน

5. ได้รับอนุมัติงบประมาณล่าช้า จึงทำให้แผนงานล่าช้าและส่งผลให้ขั้นตอนการเตรียมวัสดุ เช่น ถูดิน เพื่อเพาะชำกล้าเป็นไปด้วยความยากลำบาก ประกอบกับช่วงเวลารอรับแผนเป็นช่วงที่เข้าสู่ฤดูฝน ทำให้คนงานกรอกดินใส่ถุงได้จำนวนน้อย ช่วงระยะเวลาการเพาะกล้าต้นกล้าหญ้าแฝกจึงไม่มีความแข็งแรงพอเมื่อนำไปปลูกในช่วงที่ฝนหยุดตกเป็นระยะเวลาานาน

ข้อเสนอแนะ

1. สนับสนุนหน่วยงานในพื้นที่ที่มีศักยภาพ ผลิตกล้าหญ้าแฝกเพื่อแจกจ่ายมากขึ้น โดยเฉพาะหน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงต่อการชะล้างพังทลายของดิน และอยู่ในถิ่นทุรกันดารที่ห่างไกล เนื่องจากกล้าหญ้าแฝกมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของชุมชนในบางพื้นที่ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมให้ประชาชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น และจากการให้ความรู้ถึงประโยชน์หญ้าแฝก ทำให้ชุมชนมีความรู้และต้องการใช้กล้าหญ้าแฝกมากขึ้นตามไปด้วย

2. สนับสนุนให้ชุมชนจัดทำแปลงเพาะชำกล้าหญ้าแฝกในพื้นที่ชุมชนเอง เพื่อเป็นการประหยัดและช่วยลดระยะทางในการขนย้ายให้น้อยลงได้ เนื่องจากในการผลิตกล้าหญ้าแฝกเพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริมนั้น พบว่าในบางพื้นที่ต้องใช้ต้นทุนค่อนข้างสูงในการขนย้าย โดยเฉพาะพื้นที่ในถิ่นทุรกันดาร

3. ควรหากกลไกชักจูงให้ชุมชนใช้หญ้าแฝกในการป้องกันการชะล้างพังทลายของดินให้มากขึ้น โดยการหา

แนวทางปลูกหญ้าแฝกแล้วสามารถเพิ่มรายได้จากการนำใบหญ้าแฝกมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะเป็นรายได้ที่เกิดขึ้นทันที นอกเหนือจากประโยชน์ของหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ เนื่องจากชุมชนที่อาศัยบนพื้นที่ต้นน้ำมีข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรมีความยากจนจึงต้องใช้เวลาไปกับการเพาะปลูกพืชหลักเพื่อสร้างรายได้มากกว่าที่จะรอการเห็นผลจากการใช้ประโยชน์ของหญ้าแฝกในด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ

4. ควรสร้างแรงจูงใจในการปลูกหญ้าแฝกและดูแลรักษาหญ้าแฝกอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดประกวดการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ที่ได้ดำเนินการส่งเสริมไว้ พร้อมจัดพิธีมอบรางวัลให้ตามโอกาสอันสมควรเพื่อเป็นการกระตุ้นและให้กำลังใจชุมชน รวมทั้งการจัดกิจกรรมการประกวดวาดภาพและการเขียนเรียงความเกี่ยวกับหญ้าแฝก

5. สนับสนุนให้ชุมชนในพื้นที่ต้นน้ำไปดูงานในพื้นที่ของเกษตรกร หรือชุมชนที่มีการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกในรูปแบบต่าง ๆ ในพื้นที่ตัวอย่าง หรือดูงานในพื้นที่ที่ได้รับรางวัลจากการประกวด

การประชุมคณะกรรมการด้านวิชาการและติดตาม ประเมินผล โครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 1/2559

เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 10 พฤศจิกายน 2559 สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้จัดการประชุม คณะอนุกรรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผลโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 1/2559 ณ ห้องประชุม 201 อาคารสำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อรับทราบผลการดำเนินงานโดยมี นายดนุชา สินธวานนท์ เลขาธิการ กปร. เป็นประธานการประชุม พร้อมด้วยผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สำนักงาน กปร. และผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมประชุม โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. ผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 - 2559

1.1 การสนับสนุนงบประมาณ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 - 2559 ในปี 2558 ทางสำนักงาน กปร. ได้สนับสนุนงบประมาณให้แก่ 12 หน่วยงาน เป็นเงิน 67,728,004 บาท สำหรับใน 2559 ทางสำนักงาน กปร. ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณ แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 8 หน่วยงาน เป็นเงิน 45,407,480 บาท

1.2 การติดตามผลการดำเนินงาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 - 2559 คณะกรรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผล ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สำนักงาน กปร. ได้ติดตามความก้าวหน้าปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานของเกษตรกรและหน่วยงานที่ดำเนินงานด้านหญ้าแฝกในปี 2558 ได้ตรวจเยี่ยมการดำเนินงานด้านหญ้าแฝกในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี ติดตามผลการดำเนินงานในภาคเหนือ ที่ จังหวัดเชียงราย และเชียงใหม่ ติดตามผลการดำเนินงานของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดเลย และขอนแก่น ติดตามผลการดำเนินงานโครงการศึกษาการป้องกันดินถล่มที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และ อุตรดิตถ์ ปี 2559 ได้ติดตามงานที่ภาคกลาง คือ จังหวัดราชบุรี และกาญจนบุรี ภาคเหนือที่ จังหวัดพะเยา น่าน เพชรบูรณ์ เลย และเชียงใหม่ และศึกษาการป้องกันดินถล่มที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ จังหวัดนครราชสีมา สุรินทร์ และศรีสะเกษ

1.3 การจัดทำเอกสารเผยแพร่ ปีงบประมาณ 2558 - 2559 สำนักงาน กปร. ได้จัดพิมพ์จุลสารภูมิวารินทรอนุรักษ์ ซึ่งรวบรวมบทความวิชาการ

และการทำงานเกี่ยวกับหญ้าแฝกในประเทศไทย และต่างประเทศ ปีละ 3 ฉบับ เพื่อให้ประชาชน และเครือข่ายหญ้าแฝกในประเทศไทยได้รับข่าวสาร และในฐานะที่สำนักงาน กปร. เป็นกองบรรณาธิการ ที่จัดทำจูลสารดังกล่าว ขอรับการสนับสนุนข้อมูลวิชาการ และกิจกรรมที่หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินงานเกี่ยวกับหญ้าแฝก เพื่อนำมาลงในจูลสารภูมิวารินทร์ฯ ติดต่อได้ที่กองแผนงาน และวิเทศสัมพันธ์ กปร.

2. การจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์ การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2560 - 2564) เนื่องจากแผนแม่บทฉบับที่ 5 จะสิ้นสุดลงในปี 2559 นี้ ฝ่ายเลขานุการได้ดำเนินการ จัดทำแผนแม่บทฉบับที่ 6 เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการ ดำเนินงานหญ้าแฝกในระยะต่อไป มติที่ประชุมเห็นชอบ ตามที่อนุกรรมการแต่ละท่านเสนอ และให้ฝ่ายเลขานุการ นำไปปรับปรุงแก้ไขในแผนแม่บทฯ ฉบับที่ 6 ต่อไป

3. โครงการที่เสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณ จากสำนักงาน กปร. ปีงบประมาณ 2560 งบแรกมี 4 หน่วยงานที่เสนอขอรับการสนับสนุน 1. กรมพัฒนาที่ดิน 2. มหาวิทยาลัยพะเยา 3. กรมป่าไม้ 4. มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ มติที่ประชุมขอให้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ วิชาการชุดเล็ก เป็นคณะทำงานเพื่อช่วยพิจารณา ในรายละเอียดของข้อเสนอแผนงานที่จะรับการสนับสนุน งบประมาณปี 2560

4. โครงการพัฒนาสถานที่ส่งเสริมและเผยแพร่ การใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ตามแนวพระราชดำริ ในความรับผิดชอบของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) มี 3 หน่วยงานคือ 1.บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) 2. เครือข่ายอนุรักษ์แฝก 3.จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย อยู่ระหว่างรวบรวมองค์ความรู้และพัฒนา จัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้แบบครบวงจรเกี่ยวกับหญ้าแฝก ในพื้นที่จังหวัดสระบุรี

มูลนิธิชัยพัฒนา
สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

การประชุมคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 2/2559

เมื่อวันศุกร์ที่ 18 พฤศจิกายน 2559 สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้จัดการประชุมคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 2/2559 ณ ห้องประชุม 201 อาคารสำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อรับทราบผลการดำเนินงานโดยมีนายอำพล เสนาณรงค์ ประธานคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกฯ เป็นประธานการประชุม พร้อมด้วยผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สำนักงาน กปร. และผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมประชุม โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. การติดตามผลการดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพื้นที่ต่าง ๆ ประจำปีงบประมาณ 2559 มีดังต่อไปนี้

1.1 การติดตามผลการดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ ระหว่างวันที่ 27 - 29 เมษายน 2559 ใน 3 หน่วยงาน 8 โครงการ ดังนี้

1) งานวิจัยและทดสอบการบำบัดน้ำทิ้งด้วยหญ้าแฝก โดย ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ๔ โครงการ ได้แก่

(1) การศึกษาระบบบำบัดน้ำทิ้งจากระบบเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ โดยใช้หญ้าแฝกพันธุ์สงขลา 3

(2) การศึกษาระบบบำบัดน้ำทิ้งจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยใช้หญ้าแฝกพันธุ์สงขลา 3 ด้วยเทคนิคท่อนลอยน้ำในบ่อบำบัดน้ำขนาด 3 ไร่

(3) การศึกษาระบบบำบัดน้ำทิ้งจากระบบเพาะพันธุ์กุ้งก้ามกราม โดยใช้หญ้าแฝกพันธุ์สงขลา 3 ระบบรากลอยและรากลงดิน

(4) การส่งเสริมระบบบำบัดน้ำทิ้งจากการเพาะเลี้ยงสัตว์ โดยใช้หญ้าแฝกพันธุ์สงขลา 3 ในฟาร์มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จังหวัดสุรินทร์

2) โครงการรณรงค์ปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของดิน หมู่บ้านแสนสุข ตำบลปรือใหญ่ จังหวัดศรีสะเกษ โดย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

3) โครงการปลูกหญ้าแฝกเสริมป่าเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ณ ศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ที่ 3 จังหวัดสุรินทร์ โดย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

4) การปลูกหญ้าแฝกที่บ้านนายบุญมา ชมพูนัน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ได้นำระบบวิธีหญ้าแฝกมาใช้ประโยชน์ในแปลงพืชเกษตร โดย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

5) โครงการอิทธิพลของหญ้าแฝก ร่วมกับการปลูกพืชคลุมดินที่มีต่อการอนุรักษ์ดินและน้ำในแปลงไม้ผล ณ สถานีวิจัยปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1.2 การติดตามผลการดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 22 - 24 สิงหาคม 2559 ใน 3 หน่วยงาน 5 โครงการ ดังนี้

1) การปลูกหญ้าแฝกที่ศูนย์เรียนรู้และรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดย กรมป่าไม้

2) การปลูกหญ้าแฝกในโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮอนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดย กรมป่าไม้

3) การปลูกหญ้าแฝกในศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก ด้านป่าไม้ที่ 1 (ศูนย์สาขาแม่กก) อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ โดย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

4) การปลูกหญ้าแฝกบริเวณพระมหาธาตุ ณ เมตทีนดล และพระมหาธาตุ ณ ภูมิลงมิสิริ อุทยานแห่งชาติ ดอยอินทนนท์ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

5) การแก้ไขความเสียหายเชิงลาดทางด้วยระบบการใช้หญ้าแฝก ร่วมกับระบบวิธีทางวิศวกรรม

ทางหลวงหมายเลข 1009 อำเภอจอมทอง - ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ บริเวณเชิงลาดทาง กม. 36+850 และ กม.46+050 กรมทางหลวง จุดที่ 5.1 กม. 36+850 และจุดที่ 5.2 กม. 46+050 โดย กรมทางหลวง

2. รายงานผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559

2.1 โครงการการปรับปรุงและขยายพันธุ์หญ้าแฝก โดยเมล็ด นำเสนอโดย กรมพัฒนาที่ดิน, กรมปศุสัตว์, กรมการข้าว และกรมวิชาการเกษตร

2.2 โครงการศึกษาการป้องกันดินถล่ม นำเสนอโดย กรมพัฒนาที่ดิน, กรมทางหลวง, กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช และกรมป่าไม้

3. การจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2560 - 2564)

สืบเนื่องจากวันที่ 7 มีนาคม 2559 นายอำพล เสนาณรงค์ (องคมนตรีในขณะนั้น) ประธานกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ลงนามแต่งตั้งคณะทำงานจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2560 - 2564) โดยผู้อำนวยการกองแผนงานและวิเทศสัมพันธ์ สำนักงาน กปร. เป็นคณะทำงานและเลขานุการ ได้จัดทำร่างแผนแม่บท

การพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2560 - 2564) และได้จัดประชุมคณะทำงานจัดทำแผนแม่บท ดังกล่าว เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2559 และวันที่ 22 กันยายน 2559 ที่สำนักงาน กปร. เพื่อพิจารณาการจัดทำร่างแผนแม่บท ซึ่งที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาให้ความเห็น ปรับปรุง แก้ไขในรายละเอียด และเห็นชอบให้นำเสนอต่อคณะกรรมการวิชาการฯ และเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 10 พฤศจิกายน 2559 ฝ่ายเลขานุการได้นำร่างแผนแม่บท เสนอคณะกรรมการวิชาการฯ เพื่อพิจารณา โดยคณะกรรมการวิชาการฯ ได้เห็นชอบในหลักการ โดยมีข้อแก้ไขปรับปรุงรายละเอียดและมอบหมายให้ฝ่ายเลขานุการนำไปปรับปรุงและเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก อันเนื่องมาจากพระราชดำริพิจารณาให้ความเห็นชอบ

รายงานผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการชี้แจงแผนแม่บท การพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2560 - 2564)

โดย กองแผนงาน สำนักงาน กปร.

เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2559 ที่ห้องประชุมราชา 2 โรงแรมปรีnceพาลาส มหานคร กรุงเทพฯ กลุ่มแผนงาน สำนักงาน กปร. ได้จัดงานสัมมนาเชิงปฏิบัติการชี้แจงแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก ฉบับที่ 6 เพื่อให้เกิดเวทีชี้แจง สร้างกระบวนการรับรู้ และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับแผนแม่บท ฉบับที่ 6 ที่จะใช้ในการสนองพระราชดำรินในระยะต่อไป โดยมีการนำเสนอภาพรวมการดำเนินงานสนองพระราชดำรินในการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก ด้านการวิจัย และองค์ความรู้ การส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ เครือข่ายหญ้าแฝกในประเทศ และเครือข่ายหญ้าแฝกนานาชาติ และมีการชี้แจงการจัดทำแผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี และแผนปฏิบัติการประจำปีเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปจัดทำให้สอดคล้องกับแผนแม่บท ฉบับที่ 6

ในการจัดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งนี้มีจำนวนผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 170 คน มีทั้งเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานรัฐ นักวิชาการ ภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ สื่อมวลชน และสมาชิกชมรมคนรักหญ้าแฝก

มีการนำเสนอภาพรวมการดำเนินงานสนองพระราชดำรินในการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก และวัตถุประสงค์ของการสัมมนาโดย นายอนุชา สินธวานนท์ เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริน

และได้รับเกียรติจาก นายอำพล เสนาณรงค์ ประธานคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก มาเป็นวิทยากรบรรยายพิเศษถึงแนวโน้มและทิศทางการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกในภาพรวมซึ่งได้กล่าวถึงช่วงเริ่มแรกในปี พ.ศ. 2534 ที่ได้มาทำงานแฝกจนปัจจุบันเป็นเวลากว่า 26 ปี และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเห็นควรให้มีการปรับปรุงและขยายพันธุ์หญ้าแฝกโดยเมล็ด เพื่อให้การขยายพันธุ์มีความสะดวก ประหยัด และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยปัจจุบันอยู่ระหว่างการศึกษาคาดว่า ผลการศึกษาจะนำมาใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

การนำเสนอแนวโน้มและทิศทางการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกในแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริน ฉบับที่ 6

ด้านการวิจัยและองค์ความรู้ โดย ดร.พิทยากร ลิ้มทอง ที่ปรึกษากรมพัฒนาที่ดินด้านการใช้ประโยชน์หญ้าแฝก

ได้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับงานวิจัย จากหน่วยงานต่าง ๆ ช่วยกันระดมความคิดออกมาได้ 3 ด้านหลัก ดังนี้

1. เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้มีเทคนิค วิธี รูปแบบที่มีความเหมาะสมสำหรับแต่ละสภาพปัญหา ไม่ยุ่งยากซับซ้อน

2. งานวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไข ป้องกันปัญหาในพื้นที่วิกฤตหรือพื้นที่ทางการเกษตรมากขึ้น

3. งานวิจัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ หน้้าแฝก

ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ความรู้ เพื่อให้เข้าถึงง่าย จะต้องมีการรวบรวมและจัดระบบองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างนักวิชาการ ประชาชน เยาวชน และนำความรู้จากท้องถิ่นเข้ามารวมด้วย มีการส่งเสริมเครือข่ายภาคเอกชน หมอดินอาสา เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายไปสู่ชุมชนและประชาชนในพื้นที่

ด้านการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ โดย นายสมโสภิต์ ดำเนินงาม ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

เป็นการนำปัญหาและอุปสรรคของแผนงานส่งเสริม และประชาสัมพันธ์จากแผนแม่บท ฉบับที่ 5 มาปรับปรุง เป็นกรอบดำเนินงานของแผนแม่บท ฉบับที่ 6 โดยมี วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมการปลูกหน้้าแฝกในกลุ่ม เป้าหมายต่าง ๆ ทั้ง เกษตรกร ประชาชนทั่วไป เยาวชน และนักเรียน นักศึกษา แยกเป็นกลุ่มไปทั้งนี้ยังนำมา บูรณาการร่วมกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการ ดำเนินงานควบคู่กันไปอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการสร้าง ความรู้ต่าง ๆ ในการรณรงค์ส่งเสริมประชาสัมพันธ์ ทางด้านการขยายผลการปลูกหน้้าแฝก และมีการสร้าง จิตสำนึกให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการปลูก หน้้าแฝก เมื่อสามารถเห็นถึงความสำคัญและตระหนักถึง ความสำคัญได้แล้ว จะเกิดความตั้งใจในการปลูก และต้องให้ ความรู้เพื่อเป็นการโน้มน้าวชักจูงให้หันมาปลูกหน้้าแฝก เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำเป็นหลัก ซึ่งมีการส่งเสริมแนะนำ ตามที่เหมาะสม สำหรับการส่งเสริมไปปลูก กรมพัฒนาที่ดิน มีการแนะนำพันธุ์ที่ใช้ในการขยายผลส่งเสริมการปลูก 10 สายพันธุ์ด้วยกัน จะต้องให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับ สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปลูกหน้้าแฝกจะทำให้ หน้้าแฝกเจริญเติบโตได้ดี เป้าหมายพื้นที่ในการส่งเสริม จะเป็นพื้นที่เสื่อมโทรมและพื้นที่ลาดชันโดยเฉพาะ

เครือข่ายหน้้าแฝกในประเทศ โดย จ่าเอก เขียน สร้อยสม ที่ปรึกษาเครือข่ายอนุรักษ์แฝกระดับ ประเทศ

เครือข่ายอนุรักษ์แฝกจัดตั้งมาจากผู้ที่ได้รับรางวัล การประกวดหน้้าแฝกจัดทำแผนร่วมกัน แบ่งเป็น 6 ภาค ตอนหลังแบ่งเขตตามการแบ่งของกรมพัฒนาที่ดิน เพื่อให้ ประสบความสำเร็จทางเครือข่ายอนุรักษ์แฝกได้รับความร่วมมือจาก 4 หน่วยงาน คือ สำนักงาน กปร., กรมพัฒนาที่ดิน มูลนิธิชัยพัฒนา และบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และมีการนำองค์ความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ในเครือข่าย

เครือข่ายหน้้าแฝกนานาชาติ โดย ดร.ณรงค์ โฉมฉาย ที่ปรึกษาด้านหน้้าแฝกประจำสำนักงาน กปร.

นาย Richard Grimshaw หัวหน้าฝ่ายเกษตรกรรม แห่งภูมิภาคเอเชีย ที่เคยทำงานที่ ธนาคารโลก (World Bank) จัดตั้งเครือข่าย เพื่อส่งเสริมการใช้ประโยชน์ หน้้าแฝกเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับ ดินและน้ำ เน้นในเรื่องการอนุรักษ์ดินและน้ำต่อมามีการหา แนวทางใช้ประโยชน์อีกหลายด้าน ปัจจุบันเครือข่าย หน้้าแฝกมีกิจกรรมน้อย ซึ่งมีเพียงเครือข่ายหน้้าแฝก บริเวณมหาสมุทรแปซิฟิก (Pacific Rim Vetiver Network) ที่ประเทศไทยเป็นแกนหลักและได้รับการสนับสนุน จากสำนักงาน กปร. ยังดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

การส่งข้อมูล เผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ส่งมาที่ กองบรรณาธิการจุลสารภูมิวารินอนุรักษ์ กองแผนงานและวิเทศสัมพันธ์

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
(สำนักงาน กปร.)

อาคารสำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เลขที่ 2012 ซอยอรุณอมรินทร์ 36 ถนนอรุณอมรินทร์

แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 10700

โทรศัพท์ 0 2447 8500 ต่อ 234 โทรสาร 0 2447 8543

E-mail : rdpb.pl2@gmail.com

หรือ : สำนักงานวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

2003/61 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร

กรุงเทพมหานคร 10900

โทรศัพท์ 0 2941 2924 โทรสาร 0 2579 1565

E-mail : ord_1_ddd@hotmail.com

คณะผู้จัดทำ

ประธานที่ปรึกษา

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

ที่ปรึกษา

นายคณูชา ลินชวานนท์

นายประสาท พาศิริ

บรรณาธิการ

นางสาวถกถวรรณ ไกรสรกุล

กองบรรณาธิการ

ดร.ณรงค์ โฉมเฉลา

นายประเดิมชัย แสงคู่วงศ์

นางกิตติมา ศิวาทิตย์กุล

นางสาวภรภัทร นพมาลัย

นางสาวผการัตน์ ศิริโกด

นางสาวศรีนิตย์ บุญทอง

นายปวีตร์ นวะมะรัตน์

นายวัชระ หัตถภาค

ดร.วีระชัย ณ นคร

นายสุรพล สงวนแก้ว

นางพิณทิพย์ ธิติโรจนะวัฒน์

นางสาวกมลภา วัฒนประพัฒน์

นางสาวสิริจิตต์ บุญธรรม

นางสุวรรณา พาศิริ

ดร.พิทยากร ลิมทอง

รศ.ฉลองชัย แบบประเสริฐ

นายอาทิตย์ สุขเกษม

นางสาวอิสริยา มีสิงห์

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์เทพปัญญาวิสัย โทร. 0 2455 9468-70 โทรสาร 0 2455 9472

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม ISSN : 0859-8886

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)
อาคารสำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
เลขที่ 2012 ซอยอรุณอมรินทร์ 36 ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 10700
โทรศัพท์ 0 2447 8500 ต่อ 234 โทรสาร 0 2447 8543